

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

๑. พยัญชนะในภาษาบาลี มีเท่าไร ๑ อะไบบ้าง ๑ ต่างจากสระอย่างไร ๑
๒. ในสนธิกริโยปกรณ อาเทศ กับ วิการ มีลักษณะต่างกันอย่างไร ๑ จงอธิบายพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ๑ ยถเวายั, กาโลยนเต เป็นสนธิอะไรบ้าง ๑ ตัดและต่ออย่างไร ๑
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. อะไรเรียกว่าการันต์ ๑ มีเท่าไร ๑ อะไบบ้าง ๑
 - ข. ปกติสังขยา กับ ปุรณสังขยา ต่างกันอย่างไร ๑
 - ค. อุปสัค กับ นิบาต ต่างกันอย่างไร ๑
๔. วิภัตติอาชยาตนั้น มีทั้งหมด ๑ หมวดไหนบอกกาลอะไร ๑
๕. รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะ มีเท่าไร ๑ อย่างไหนเป็นสาธนะอะไรได้บ้าง ๑ ธมมชวี (ปุคคโล), คพฺภปาตณั (ภาสซุชฺ) ลงปัจจัยอะไร ๑ เป็นรูป และสาธนะอะไร ๑ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๑
๖. สมาสอะไรบ้าง ที่นิยมบทปลงเป็นนปฺงสกลิงค์ ๑ จะทราบได้อย่างไรว่า เป็นสมาสไหน ๑ ปวตติตปวรธมฺมจกฺโก (ภควา) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ๑
๗. ตหฺสสฺสตถิตฺทิตฺต มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไบบ้าง ๑ ปัจจัยตัวไหน ใช้แทนศัพท์อะไร ๑ พาลยั, ปาหุเนยโย ลงปัจจัยอะไร ในตหฺสสฺสตทิตฺตไหน ๑ จงตั้งวิเคราะห์มาดูด้วย ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. มี ๓๓ ตัว คือ ก ข ค ง ฉ
 จ ฉ ช ฌ ญ
 ฎ ฏ ท ฒ ณ
 ต ถ ท ธ น
 ป ฟ พ ภ ม
 ย ร ล ว ส ห ฬ อ ๑

ต่างจากสระอย่างนี้ คือ พยัญชนะ ๓๓ ตัวนี้ ออกเสียงไม่ได้ตามลำพังตัวเอง เหมือนสระต้องอาศัยสระจึงออกเสียงได้ ๑

๒. มีลักษณะต่างกันอย่างนี้ คือ อาเทศ ได้แก่ การแปลงสระให้เป็นพยัญชนะ คือ แปลง อิ-เอ เป็น ย ตัวอย่างเช่น ปฏิสนธิฐานารวุตติ-อสุส เป็น ปฏิสนธิฐานารวุตยสุส เป็นต้น ๑

แปลงพยัญชนะ เป็นพยัญชนะ คือ แปลง ตี เป็น ตย แล้วให้เป็น จจ ตัวอย่างเช่น ปติ-อุตตริตวา เป็น ปจจตุตตริตวา, อิติ-เอวံ เป็น อิจจเววံ เป็นต้น ๑

แปลงนิคคหิต เป็น พยัญชนะ คือ เมื่อพยัญชนะวรรคอยู่หลัง นิคคหิตต่ออยู่หน้า แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุตวรรค เช่น เอว-โฆ เป็น เอวงโฆ เป็นต้น ๑

เมื่อ เอ และ ห อยู่หลัง แปลงนิคคหิตเป็น ญ ตัวอย่าง เช่น ต-เอว เป็น ตญญเอว, ต-หิ เป็น ตญหิ เป็นต้น ๑

ส่วนวิการ ได้แก่ การแปลงสระเป็นสระเท่านั้น คือ การทำสระตัวหนึ่งให้เป็นสระอีกตัวหนึ่ง เช่น ทำ อิ ให้เป็น เอ ทำ อุ ให้เป็น โอ ตัวอย่าง เช่น มฺนิ-อาลโย เป็น มฺนเผลโย, สุ-อิติ เป็น โสติ เป็นต้น ๑

ยถาวาย เป็น โลปสระสนธิ และที่มะสระสนธิ ตัดเป็น ยถา-เอว-อัย ๑
ระหว่าง ยถา-เอว ถ้าสระหน้าเป็นที่มะ สระหลังเป็นรัสสระ มีพยัญชนะสังโยคอยู่เบื้องหลังก็ดี เป็นที่มะก็ดี ลบสระหน้า คือ อา ที่สุดแห่งศัพท์ ยถา ต่อเป็น ยถาว ๑

ระหว่าง ยถาว-อัย ถ้าสระทั้ง ๒ เป็นรัสสระ มีรูปเสมอกัน คือ เป็น อ หรือ อิ หรือ อุ ทั้ง ๒ เมื่อลบแล้วต้องที่มะสระที่ไม่ได้ลบ คือ อ ที่ อัย เป็น อา ต่อเป็น ยถาวาย ๑

กาโลยฺนเต เป็นโลปสระสนธิและอาเทศนिकคหิตสนธิ ตัดเป็น กาโล-อฺย-เต
ระหว่าง กาโล-อฺย ถ้าสระทั้ง ๒ คือ สระหน้า และสระหลัง มีรูปไม่เสมอกัน ลบสระหลัง
คือ อ ที่ อฺย ต่อเป็น กาโลยฺ

ระหว่าง กาโลยฺ-เต เมื่อมีพยัญชนะวรรคอยู่หลัง มีนिकคหิตอยู่หน้า อาเทศนिकคหิตที่ กาโลยฺ
เป็นพยัญชนะสุดวรรค ต่อเป็น กาโลยฺนเต ฯ

๓. ได้ตอบคำถามดังนี้

ก. สระที่สุดแห่งศัพท์ เรียกว่า การันต์ มี ๖ คือ อ อา อิ อี อุ ฤ ๑ ฯ

ข. ต่างกันอย่างนี้ คือ ปกติสังขยาสำหรับนับโดยปกติ เป็นต้นว่า หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า
ส่วนปุณฺรสังขยาสำหรับนับนามนามที่เต็มในที่นั้น ๆ คือ นับเป็นชั้น ๆ เป็นต้นว่า ที่หนึ่ง
ที่สอง ที่สาม ที่สี่ ที่ห้า ฯ

ค. ต่างกันอย่างนี้คือ อุปสรรคสำหรับใช้นำหน้านามและกริยาให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านาม
มีอาการคล้ายคุณศัพท์ เมื่อนำหน้ากริยามีอาการคล้ายกริยาวิเศษนะ

ส่วนนิบาต สำหรับลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กริยาศัพท์บ้าง บอกรูปนะ กาล ที่ ปริจเฉท
อุปไมย ปฏิเสธ ความได้ยินเล่าลือ ความปริกัป ความถาม ความรับ ความเตือน เป็นต้น ฯ

๔. มี ๘ หมวด ฯ

หมวดวตฺตมฺนา บอกปัจจุบัน

หมวด ปญฺจมี บอกความบังคับ ความหวัง ความอ่อนวอน

หมวด สดฺตมี บอกความยอมตาม ความกำหนด และความรำพึง เป็นต้น

หมวด ปโรกฺษา บอกอดีตกาลไม่มีกำหนด

หมวด ทียตฺตฺนึ บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้

หมวด อชฺชตฺตฺนึ บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้

หมวด ภวิสฺสฺนฺติ บอกอนาคตกาลแห่งปัจจุบัน

หมวด กาลาติปฺตฺติ บอกอนาคตกาลแห่งอดีต ฯ

๕. มี ๓ อย่าง ฯ คือ

๑. กัตตฺรูป เป็นได้ทุกสาธนะ เว้นภาวสาธนะ

๒. กัมมฺรูป เป็นได้ ๔ สาธนะ คือ กัมมสาธนะ กรณสาธนะ สัมปทานสาธนะ และ
อิทธิกรณสาธนะ

๓. ภาวรูป เป็นภาวสาธนะ ได้อย่างเดียว ฯ

ธมฺมชีวี (ปุคฺคโล) ลง ณี ปัจจัย เป็นกัตตรูป กัตตฺสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า ธมฺเมเน ชีวตีติ
 ธมฺมชีวี (ปุคฺคโล) เป็นกัตตรูป ลงในอรรถแห่งตัสสึละ ตั้งวิเคราะห์ว่า ธมฺเมเน ชีวตี สึเลนาติ
 ธมฺมชีวี (ปุคฺคโล) เป็นสมาสรูป ตัสสึละสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า ธมฺเมเน ชีวตี สึละมฺมฺสฺสาติ ธมฺมชีวี
 (ปุคฺคโล) ๑

คพฺภปาตณฺ (ภาสฺซุชฺ) ลง ยุ ปัจจัย เป็นกัตตรูป กรณฺสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า คพฺภํ ปาเตติ
 เตนาติ คพฺภปาตณฺ (ภาสฺซุชฺ) ๑

๖. สมาสที่นิยมบทปลงเป็นนปฺงสกลิงค์ มี ๓ คือ สมาหารทิกุสฺมาส ๑ อสมาหารทวันทวสฺมาส ๑
 อภัยยภาวสฺมาส ๑ จะทราบได้โดยความนิยมดังนี้

สมาหารทิกุสฺมาส นิยมสังขยาเป็นบทหน้า บทหลังเป็นประธาน ๑

สมาหารทวันทวสฺมาส นิยมนามนามตั้งแต่ ๒ คัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าบทเดียวกันและเป็น
 บทประธานทั้งสิ้น ๑

ส่วนอภัยยภาวสฺมาส นิยมอุปสัคและนิบาต เป็นบทหน้าและใช้เป็นประธานแห่งบทหลัง ๑

ปวตฺติตปวรธมฺมจกฺโก (ภควา) เป็น ตติยาตุลยาธิกรณพหุพพิทิสฺมาส มีอวธารณบุพพบท
 กัมมธารยสฺมาส และวิเสสนบุพพบท กัมมธารยสฺมาสเป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

(อว.กัม. วิ.) ธมฺโม เอว จกฺกํ ธมฺมจกฺกํ

(วิ. บุพพ.กัม. วิ.) ปวโร ธมฺมจกฺกํ ปวรธมฺมจกฺกํ

(ตติ. ตฺล. พหุพ. วิ.) ปวตฺติตํ ปวรธมฺมจกฺกํ เยเน โส ปวตฺติตปวรธมฺมจกฺโก
 (ภควา) ๑

๗. ตทฺสสัตฺติตตฺทิต มีปัจจัย ๔ ตัว คือ วี ส สึ อิก อี ร วนฺตุ มนฺตุ ณ ๑ ทั้งหมดใช้ลงแทน
 อตฺถิ คัพท์เท่านั้น

พาลฺยํ ลง ญย ปัจจัยในภาวตฺทิต ตั้งวิเคราะห์ว่า พาลฺยสฺส ภาวโ พาลฺยํ

ปาหุเนยฺโย ลง เอยย ปัจจัย ในฐานตฺทิต ตั้งวิเคราะห์ว่า ปาหุเน อรหตีติ ปาหุเนยฺโย
 ปาหุนาย อนุจฺฉวโก โหติ वा ปาหุเนยฺโย ๑

พระราชปริยัติเวที เขมจารี วัดทองนพคุณ
 สนามหลวงแผนกบาลี

เฉลย.
 ตรวจแก้.